

Тести на доповнення

5. Терміни об'єднуються в..., які виражають поняття однієї галузі.
6. Перше місце за продуктивністю складає спосіб творення юридичних термінів: термінологічні словосполучення складають приблизно 80% законодавчого словника...
7. Історично сформована сукупність термінів, яка виражає систему правових понять і призначена забезпечувати специфічні потреби спілкування у сфері законодавства, юридичної науки і практики, – це...
8. Слово чи словосполучення, яке позначає поняття певної предметної сфери і має визначення в юридичній літературі має назву...

Тести ситуційного характеру

9. **Замініть слова на евфемізми:** *інвалід, в'язниця, дешева річ, ненадійний, низький, товстий, боягуз, грубий, спокушати, некмітлива людина, дуже повільно.*
10. **Доберіть власне українські синоніми до іншомовних юридичних термінів:** *юриспруденція, юрист, недействительность сделки, адаптація, інтерпретація, толкование.*
11. **Визначте спосіб творення юридичних термінів:** *факторинг, упущена вигода, суд, позов, право, співучасник, матеріальна відповідальність, третя особа на стороні позивача, нормативно-правова конкуренція.*
12. **Зредагуйте словосполучення для приведення їх до відповідності до термінів терміносистем цивільного права та процесу:** *третья особа на боці відповідача, проголошення особи мертвою, заключити договір, недійсність угоди, промисловий приклад, меркла спадщина.*

Отже, в результаті студенти можуть демонструвати знання усіх теоретичних питань, що базуються на знанні рекомендованої базової та допоміжної літератури, розуміння основних понять та положень теми, вміння оперувати ними при розв'язанні творчих та практичних завдань; вміння на підставі аналізу літератури робити аналітичні висновки з проблем дисципліни.

Література:

1. Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права / Н. Артикуца // Право України. – 1997. – № 12. – С. 58–60.
2. Вербенец М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / М. Б. Вербенец ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології. – К., 2004. – 15 с.
3. Клочко М. Джерела походження та способи творення юридичних термінів України / М. Клочко // Вісник академії правових наук України. – 2009. – № 4. – С. 223–231.
4. Токарська А. С. Українська мова фахового спрямування для юристів: підручник / А. С. Токарська, І. М. Кочан. – Львів : Світ, 2003. – 312 с.
5. Чулінда Л. І. Українська правничка термінологія : навч. посібник / Л. І. Чулінда. – К. : Магістр ХХІ сторіччя, 2005. – 112 с.
6. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як об'єкт мовознавчих досліджень / Н. П. Яцишин // Термінознавство. – 2011. – № 6. – С. 219–222.

УДК 81'374

Ю. І. Дем'ячук,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ТЕКСТІВ ПІД ЧАС ПАРАЛЕЛЬНОГО КОРПУСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядаються лексичні зміни під час багатомовного перекладу офіційно-ділової термінології в додатку-інтерфейсі InfoStream та Національному корпусі російської мови (НКРМ). Розглядаючи окремі офіційно-ділові документи НАТО, аналізуються скорочення, транслітерації, формальні та смислові еквіваленти тексту. Досліджується трансформація термінів офіційних юридичних документів на лексичному, граматичному та семантичному рівнях. Вказується на міжкультурну мовну комунікацію, оскільки в перекладацький контакт вступають різні правові системи і правові культури, розбіжності в яких обумовлюють багато проблем офіційно-ділового перекладу.

Відповідно до дослідження, пропонується методика створення електронного словника в НКРМ, на основі термінів юридичних та ділових документів міжнародних організацій.

Ключові слова: Національний корпус російської мови, офіційно-ділові документи, мовні трансформації, лексикографічний аналіз, електронний словник.

ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВЫХ ТЕКСТОВ, ПРИ ПАРАЛЛЕЛЬНЫХ КОРПУСНЫХ ПЕРЕВОДАХ

В статье рассматриваются лексические изменения во время многоязычного перевода официально-деловой терминологии, в приложении-интерфейсе InfoStream и Национальном корпусе русского языка (НКРЯ). Рассматривая отдельные официально деловые документы НАТО, анализируются сокращения, транслитерации, формальные и смысловые эквиваленты текста. Рассматривается трансформация сроков официальных юридических документов на лексическом, грамматическом и семантическом уровнях. Указывается на межкультурную языковую коммуникацию, поскольку в переводческий контакт вступают различные правовые системы и правовые культуры, разногласия в которых обуславливают многие проблемы официально-делового перевода. Согласно исследованию, предлагается методика создания электронного словаря в НКРМ, на основе популярных терминов юридических и деловых документов международных организаций.

Ключевые слова: Национальный корпус русского языка, официально деловые документы, языковые трансформации, лексикографический анализ, электронный словарь.

LEXICOGRAPHICAL TRANSFORMATIONS OFFICIAL BUSINESS TEXTS, DURING PARALLEL CORPUS TRANSLATION

The article deals with lexical changes during multilingual translation of official business terminology in the application interface InfoStream and the Russian National Corpus (RNC). Considering some official-business documents of NATO, analyzes abbreviation, transliteration, formal and semantic equivalents of text. The need for quality translation of international terminology, including the terms of the official archival texts NATO is an important source of business study and legal dictionary. The author notes that the official ambiguous terms have largely cliché form, and cognitive information that they contain, shall be made in accordance with the strict rules of convention or document.

The study argues that the transformation in official legal documents is the lexical, grammatical and semantic levels. Active concluded that legal terms, abbreviations, clichés require particularly accurate translation. For adequate translation of any legal document software base must be equipped terminology and legal units to be periodically renewed. Also, the official language of business requires rigid standardization of used language means. Cliches, stamps or cliches offers are the basis of NATO documents, by using them it can be achieved a certain syntactic and semantic formalization of text. The method for creating an electronic dictionary in RNC based on popular terms of legal and business documents of international organizations.

Key words: Russian National Corpus, official-business documents, language transformation, lexicographical analysis, electronic dictionary.

Актуальність та стан наукового дослідження. Необхідність якісного перекладу міжнародної термінології, зокрема термінів із офіційних архівних текстів НАТО є важливим джерелом вивчення ділового та юридичного словника. Цим обумовлена необхідність гармонізації правової термінології та їх трансформації в перекладі адміністративно-правових документів міжнародних організацій. Стан дослідження офіційно-ділової термінології перебуває на початковій стадії дослідження, юридичну термінологію та словники розглядали Л. С. Бархударов, Я. І. Рецкер, Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман тощо. Проте переклад термінології міжнародних документів НАТО в паралельному НКРМ та його додатках – авторське дослідження, яке має достатню лінгвістичну перспективу.

Мета дослідження – аналіз лексикографічних трансформацій офіційно-ділової термінології в системі паралельного корпусного перекладу.

Концептуальні завдання: розглянути сутність лексичних трансформацій; навести приклади застосування термінологічних трансформацій англомовних, французькомовних перекладних адміністративно-правових документів НАТО; навести приклад трансформації термінів в НКРМ та додатку InfoStream.

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. В процесі корпусного перекладу міжнародних юридичних та офіційних документів, виникають труднощі з правильною класифікацією термінології. Багатозначні офіційні терміни мають здебільшого клішовану форму, і когнітивна інформація, яка в них міститься, повинна оформлятися відповідно до суворих правил конвенції чи документу. Джерело і реципієнт цих текстів – це адміністративні органи, яким потрібні документи для підтвердження прав і повноважень відповідних осіб.

Трансформація термінів в корпусній лінгвістиці розглядається на декількох рівнях (концепції В. Н. Комісарова, Г. В. Кубіца) [4; 5]:

1) як один з методів вторинних мовних структур, що складається в закономірну зміну основних моделей (або ядерних структур);

2) як символічно виражені морфемно-синтаксичні відповідності між подібними пропозиціями і фразами, які виявляються в певному корпусі тексту;

3) як вид лексичного транскрибування і транслітерації, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція);

4) як граматичні трансформації, до яких належать синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), членування пропозиції, об'єднання пропозицій, граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення).

Трансформація термінів офіційних юридичних документів відбувається на лексичному, граматичному та семантичному рівнях. Корпусний переклад офіційних юридичних документів можна вважати скоріше актом міжкультурної комунікації, ніж актом міжмовної комунікації, оскільки в перекладацький контакт вступають різні правові системи і правові культури, розбіжності в яких обумовлюють багато проблем офіційно-ділового перекладу. Тому термінологічні особливості міжнародного правового поля, в якому поєднуються різні за часом виникнення і походженням слова-терміни і юридичні поняття, а також загальна термінологічна неупорядкованість правового дискурсу є складним явищем, яке долається здебільшого на основі електронних корпусів НКРМ та додатку InfoStream (Рисунок 1) [7].

ru	Перео́смьсливая НАТО Том Доннелли оценивает воздействие военной кампании в Ираке на НАТО с точки зрения США. [Sir Timothy Garden, Tom Donnelly et al. In the wake of Iraq ("NATO Review") [ABBYY LingvoPRO] (2003)] [омонимия не снята] ←...→
en	Sir Timothy Garden examines the political impact of the Iraq campaign and ways forward for all institutions involved. Rethinking NATO Tom Donnelly assesses the impact of the Iraq campaign on NATO from a US perspective. [Сэр Тимоти Гарден, Том Доннелли и др. После Ирака ("Вестник НАТО") (2003)] [омонимия не снята] ←...→
ru	Том Доннелли оценивает воздействие военной кампании в Ираке на НАТО с точки зрения США. [Sir Timothy Garden, Tom Donnelly et al. In the wake of Iraq ("NATO Review") [ABBYY LingvoPRO] (2003)] [омонимия не снята] ←...→
en	Tom Donnelly assesses the impact of the Iraq campaign on NATO from a US perspective. [Сэр Тимоти Гарден, Том Доннелли и др. После Ирака ("Вестник НАТО") (2003)] [омонимия не снята] ←...→
ru	Диего А. Руис-Пальмер анализирует значимость новаторского решения НАТО взять на себя ответственность за миротворческую операцию в Афганистане. [Sir Timothy Garden, Tom Donnelly et al. In the wake of Iraq ("NATO Review") [ABBYY LingvoPRO] (2003)] [омонимия не снята] ←...→
en	Diego A. Ruiz Palmer analyses the background to NATO's seminal decision to take responsibility for peacekeeping in Afghanistan. [Сэр Тимоти Гарден, Том Доннелли и др. После Ирака ("Вестник НАТО") (2003)] [омонимия не снята] ←...→
nato	
Sir Timothy Garden, Tom Donnelly et al. In the wake of Iraq ("NATO Review") [ABBYY LingvoPRO] (2003)	
ru	СОДЕРЖАНИЕ Переосмысливая отношения Сэр Тимоти Гарден рассматривает политические последствия военной кампании в Ираке и пути продвижения вперед для всех вовлеченных в нее международных организаций. Переосмысливая НАТО Том Доннелли оценивает воздействие военной кампании в Ираке на НАТО с точки зрения США. Дорога в Кабул Диего А. Руис-Пальмер анализирует значимость новаторского решения НАТО взять на себя ответственность за миротворческую операцию в Афганистане. [Sir Timothy Garden, Tom Donnelly et al. In the wake of Iraq ("NATO Review") [ABBYY LingvoPRO] (2003)] [омонимия не снята]
en	CONTENTS Rebuilding relationships Sir Timothy Garden examines the political impact of the Iraq campaign and ways forward for all institutions involved. Rethinking NATO Tom Donnelly assesses the impact of the Iraq campaign on NATO from a US perspective. The road to Kabul Diego A. Ruiz Palmer analyses the background to NATO's seminal decision to take responsibility for peacekeeping in Afghanistan. [Сэр Тимоти Гарден, Том Доннелли и др. После Ирака ("Вестник НАТО") (2003)] [омонимия не снята]

Рисунок 1. Приклад перекладу юридичної термінології документів НАТО, та особливості трансформації лем (пошук по ключових словах «Ирак-НАТО»)

У прикладі на переклад юридичної термінології з англійської мови на російську впливають як чинники об'єктивного характеру (наявність термінів, що відображають англійськомовну правову специфіку, багатозначність і варіативність термінів, їх семантична непрозорість тощо), так і фактори суб'єктивного порядку (принцип першої асоціації, загальні термінологічні помилки). Тому, варто застосовувати, в даному випадку, три типи перекладацьких стратегій, релевантних для юридичного перекладу: термінологічне конструювання; стратегія «свідомих опущень» і стратегія «свідомих спрощень».

Лінгвістичним орієнтиром для юридичного перекладу з англійської на російську мову і навпаки є принцип Plain English Campaign, що дасть змогу досягнути розуміння перекладеного юридичного тексту і його доступності представниками іншої правової культури (української та російської) [2, с. 18]. Тому варто враховувати «діалектику» юридичного перекладу, яка полягає в тому, що юридичний переклад з російської мови на англійську і з англійської мови на російську є два різноспрямованих, але і тісно взаємопов'язаних процеси.

Виникнення граматичних трансформацій зумовлюється, передусім, змінами структури двох чи більше мов. Лексичні трансформації необхідні через лексичні розбіжності (різну семантичну структуру мов, різні значення слів, різну сполучуваність або відсутність слів відповідного значення в мові, на який робиться переклад, або через відмінності у вживанні слів).

Тому в процесі корпусного перекладу адміністративно-правових документів НАТО на лексичному і граматичному рівнях обумовлюють застосування різних перекладацьких трансформацій термінів (Рисунок 2) [8].

The screenshot shows a search interface for a parallel corpus. At the top, there are search filters for language (Russian and Ukrainian), morphology, and a search button. Below the search bar, it indicates that 57 documents were found. The main content is divided into two columns, each showing a document snippet with a highlighted term and its translation. The left column shows the Ukrainian text 'Сенат США одобрил кандидатуру Д.Петреуса на пост командующего войсками НАТО в Афганистане' with 'НАТО' highlighted in yellow. The right column shows the Russian text 'Сенат США схвалил кандидатуру Д.Петреуса на пост командувача войсками НАТО в Афганистане' with 'НАТО' highlighted in blue. Below the snippets, there are buttons for 'Закрыть' and 'Наверх'.

Рисунок 2. Трансформація юридичних термінів в паралельному корпусі НКРМ (шість із десяти варіантів текстового блоку)

Наприклад, в процесі перекладу англійських текстів можна побачити власні назви, імена, географічні назви, мікротопоніми (назви вулиць, площ, проспектів тощо), назви організацій. Найпростіший спосіб перекладу таких документів – це корпусна транслітерація. За допомогою цього способу зазвичай передаються скорочені назви військових блоків, політичних партій, промислових товариств тощо. Особливого значення набувають скорочення. Скорочення утворюються різними способами: використовуються тільки перші або заголовні букви. Наприклад: CA – Court of Appeal; CC – Court of Cassation; TGI – Higher Court; OI – International Organizations.

В НКРМ можливе англійське скорочення з російськомовними та французькими відповідниками (дослівний перекладом). У корпусі скорочення можуть бути побудовані за тією ж моделлю: USSR – СССР; ONU – ООН; OTAN – НАТО – НАТО; UNESCO – ЮНЕСКО.

В даному випадку, основною лексичною і понятійною одиницею спеціальної мовної сфери є термін. Як юристи, так і лінгвісти (зокрема, дослідник Кубіц Г. В.) [5, с. 49] вказують на незалежність терміна від контексту, при цьому значення терміна розкривається в його дефініції, а не в контексті, як це відбувається із загальноживаною лексикою. Таким чином, слово переходить з загальнолітературної мови в мову професійний і стає елементом терміносистеми.

Вагоме значення в процесі перекладу термінів у договорах будь-якої специфіки має поняття еквівалентності (тобто збіг понять в англійській, французькій, німецькій, російській та українській мовах). Вважається, що повна еквівалентність властива тим поняттям, які збігаються за всіма понятійними ознаками. Однак, в більшості випадків термінологічні лексеми не збігаються, і вже не можна говорити про повну еквівалентність при перекладі того чи іншого правового терміна.

Можна виділити формальну еквівалентність паралельного перекладу офіційних документів, яка передбачає переклад виразу загальних значень на двох чи більших мовах аналогічними мовними формами. Наприклад [6]: Французька делегація НАТО прибуває сьогодні до Києва – French NATO delegation arrives today in Kyiv – Французская делегация НАТО прибывает сегодня в Киев.

Змістовий еквівалент передбачає вираз одних і тих же значень в двох мовах різними способами. Наприклад [6]: Делегація НАТО вилетіла до Києва – Делегація НАТО полетела в Киев – NATO delegation arrived in Kiev.

Ситуаційний еквівалент передбачає вираз висловлювань, що описують одну й ту ж ситуацію, не лише за допомогою різних форм, але і за допомогою різних елементарних значень. Наприклад [6]: Делегація НАТО повернулася на батьківщину до Франції – NATO delegation returned home to France – Делегація НАТО вернулась на родину во Францію.

Описовий переклад застосовується тоді, коли в іншій мові не існує відповідного поняття. Наприклад [6]: Засідання комітету НАТО, на круглому столі в Києві – Заседание комитета НАТО, на круглом столе в Киеве – Meeting of the NATO Committee on the round table in Kiev.

Комітет НАТО дав «зелене світло» щодо збройної допомоги Україні Комитет НАТО, дал «зелений свет» по вооруженной помощи Украине – Committee of NATO, gave the «green light» for the armed assistance to Ukraine.

Такі розбіжності пояснюємо різницею правової культури. В процесі ефективної багатомовної комунікації має місце не тільки міжмовна, але і міжкультурна комунікація, під якою прийнято розуміти адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних національних культур.

Як наголошує Казанцев А. І. [3, с. 12], розглядаючи формули офіційно-ділового тексту, характерною рисою яких є ситуативна вмотивованість, безпосередньо пов'язана з світобачення народу – носія мови, необхідно враховувати їх національну специфіку і культурну конотацію. В даному випадку система одиниць офіційно-ділового мови пов'язана з матеріальною, соціальною і духовною культурою мовної спільноти і, отже, є відображенням її культурно-національного досвіду.

Стандартним для юридичної термінології є використання кліше і штампів, тобто способів відбору мовних засобів, типових для офіційно-ділового стилю. У цьому випадку мова йде про штампи, властиві тому чи іншому письменникові або штампи наукового або офіційно-ділового стилю. Мова юридичних документів вміщує багато кліше і штампів. Висока повторюваність стійких словосполучень надає текстам офіційно-ділового стилю стандартизований характер.

Тому еквівалентність кліше у багатомовних паралельних корпусах різна. Багато термінів властиві одній правовій системі, можуть мати інший зміст або взагалі не мати еквівалента в іншій правовій системі. Особливо це стосується права країн, що належать до різних соціально-економічних формацій.

Наприклад, в процесі паралельного перекладу досить зіставити кілька кліше на англійській і російській мові [6]:

Робота по внедрению ядерного оружия; борьба по уничтожению сепаратистов; эксперимент по применению оружия; исследования по ликвидации сепаратизма в ЛНР и ДНР.

Work on the introduction of nuclear weapons; the struggle to destroy the separatists; an experiment on the use of weapons; research to eliminate separatism in LNR and DNR.

В українських відповідниках варто застосовувати дієслівні категорії: впроваджувати, винищувати, експеримент із застосуванням, дослідження з ліквідації. Змінам не піддаються аббревіатурні терміни ЛНР, ДНР, сепаратизм, що є лексично однозначними категоріями.

Висновки. Отже, після розгляду особливостей застосування лексичних та граматичних трансформацій в процесі корпусного перекладу юридичних термінів, можна стверджувати про важливість їх словникового оформлення, як практичного додатка до паралельного корпусу. Юридичні терміни, скорочення, кліше вимагають особливо точного перекладу. Для адекватного перекладу будь-якого юридичного документа програмна база має бути оснащена термінологічними і юридичними блоками, які необхідно періодично поновлювати.

Також, офіційна ділова мова передбачає жорстку стандартизацію застосовуваних мовних засобів. Основою документів НАТО є кліше, штампи або клішовані пропозиції, за допомогою яких досягається певна синтаксична і семантична формалізація тексту.

Література:

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студентов филол. и лингв. фак. вузов / И. С. Алексеева. – М. : Академия, 2004. – 345 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : ЛКИ, 2008. – 186 с.
3. Казанцев А. И. Особенности перевода клише и штампов официально-делового языка (на материале французского языка): Учеб. пособие / А. И. Казанцев ; Челябин. гос. ун-т. – Челябинск, 2002. – 67 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 378 с.
5. Кубиц Г. В. О проблеме применения специальной оценочной лексики в юридических текстах / Г. В. Кубиц // Юридическая юстиция. – 2007. – № 5. – С. 47–49.
6. Офіційний сайт архівних документів «НАТО» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts.htm.
7. Сайт Национального корпуса русского языка: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ruscorgpora.ru/corgpora-bibli.html>.
8. Сайт інтерфейсу InfoStream [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ling.infostream.ua>.

УДК 811.111

О. П. Демиденко, А. В. Шимчук,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

АНГЛІЙСЬКІ ОФТАЛЬМОЛОГІЧНІ ТЕРМІНИ У ФОКУСІ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Статтю присвячено дослідженню англійських офтальмологічних термінів. Аналіз термінів проводиться на основі лексикографічних джерел та автентичних статей зі спеціалізованих періодичних видань. Терміни класифіковано за структурою, етимологією, за тематикою. Для аналізу текстів англійських статей застосовано корпусний підхід. Автори ілюструють статтю прикладами з Британського національного корпусу та лексикографічних джерел.

Ключові слова: термін, офтальмологія, класифікація, корпусний підхід, Британський національний корпус.